

- DRIE EUROPESE BUREAUS IN RACE VOOR ICC
- MEUBELRESTAURATEUR WERKT IN ALLE STILTE
- TJEENK WILLINK WIL GEEN DEFTIGE RAAD VAN STATE
- EEN SPEKTAKELSTUK IN AMERSFOORT
- DE KREDIETCRISIS HAAL SPANNING UIT MARKT

SMAAK

■ ■ STEDENBOUW ■ ■ MONUMENTEN ■ ■ ARCHITECTUUR ■ ■ ARCHITECTUURBELEID ■ ■ KUNST

DE SPECIALIST

Van den Tempel demonteert en reinigt de verschillende onderdelen van een luchter.

De miniatuurwereld van specialisten in antiek Meubelrestauratie op locatie is de trend

Het restaureren van antieke meubels en lampen is een onderbelicht onderdeel van het werk van de Rijksgebouwendienst. Op restauratieateliers houden specialisten zich bezig met minutieus werk zoals het plakken van stukjes fineer op een stoel of het implanteren van kristallen in een kroon. Alles mag schitteren behalve het bronsdraad.

DE SPECIALIST

Tekst: Frank van de Poll
Fotografie: Taco Anema

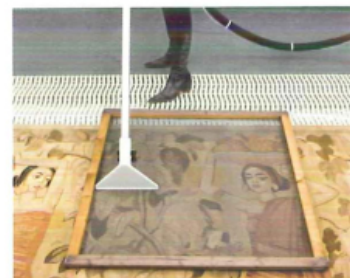
Engelengeduld, opperste concentratie en een flinke dosis doorzettingsvermogen. Het zijn op z'n minst drie ingrediënten die van wezenlijk belang zijn in de wereld van de restauratie. Wie ooit van plan is om met dit werk zijn brood te verdienen zal het zonder deze eigenschappen niet redden. Je hoeft maar een half uurtje met meubelrestaurateur Raymond Woudenberg mee te lopen in zijn werkplaats om te weten dat dit een ijzeren logica is.

Het opknappen van een historisch meubelstuk is een tijdrovende zaak waarbij de oude politoer eerst met een in alcohol gedrenkte doek, laag voor laag, wordt verwijderd, waarna het kale hout met een eindeloos geduld weer wordt voorzien van een

aantal politoerlagen. En dat is dan nog maar het begin van het werk om zo'n meubelstuk uiteindelijk weer in z'n oude glanzende staat terug te brengen. Maar er is meer. Wie zich verdiept in de restauratie van historisch inventaris bevindt zich opeens ook in een heel andere wereld. Een wereld die zich afspeelt op micro-niveau, waarin het draait om minuscule draadjes polyester garens bij de conservering van wandtapijten, een petieterig stukje fineer op een meubel of een streng met superkleine kristallen in een 18de eeuwse kaarsenkroon. Het is als een reis door de dwergachtige wereld van de Lilliputters in *Gulliver's Travels* waarin alles is teruggebracht tot Madurodamformaat. Specialistenvak dus. En het is daarom ook niet verwonderlijk dat

ICAT Textielrestaurateurs in hun werkplaats in Cruquius Haarlemmermeer.

En allereerst gaat het tapijt twee weken de

de Rijksgebouwendienst maar al te graag gebruik maakt van de tientallen restauratieateliers die ons land rijk is als het gaat om het opknappen van de vele tapijten, meubels, schilderijen, kroonluchters en wat er nog niet meer allemaal aan inventaris te vinden is in de vele historische panden die de Rijksgebouwendienst in eigendom heeft. Daarbij gaat het vaak om grote aantallen. Om een voorbeeld te geven: bijna de gehele restauratiewereld is betrokken geweest bij het opknappen van de inrichtingsstukken in het Koninklijk Paleis in Amsterdam.

Een rondgang door atelier Woudenberg & Van den Heuvel in de Haagse Archipelbuurt leert dat de restauratie

van antieke meubels ook een tijd-rovende klus is. In alle hoeken en gaten staan kasten, tafels en stoelen opgestapeld die in al dan niet afgewerkte staat verkeren of wachten op verder behandeling. Een mahoniehouten Hollandse secretaire uit 1840 wordt op dit moment gepolitoerd, waarbij de houtnerf met de hand wordt gevuld met nieuwe politoer die gemengd is met alcohol. 'In dit atelier behandelen we alleen de kleinere meubels', legt Woudenberg uit. 'De grotere stukken gaan naar de werkplaats op een industrieterrein in Bodegraven, waar we volop herrie kunnen maken als we aan het boren, schaven en timmeren zijn. Dat kan in een woonbuurt nu eenmaal niet. Tegelijkertijd willen we hier ook niet

weg want particulieren die een antiek meubelstuk willen laten restaureren kloppen liever aan bij een restaurateur in een aansprekende woonbuurt. Het zijn vaak mensen uit oudere families die in sjeke villabuurt wonen en die gaan niet zo snel naar een mistroostig industrieterrein.'

BESCHADIGING

Een groot probleem bij het restaureren van historische inventarisstukken vormt het transport naar de werkplaats. Het risico op beschadiging is daarbij groot. Woudenberg heeft daarom iets nieuws bedacht: restaureren op locatie. Terwijl mede-eigenaren Ed Schutter en Ernest van den Heuvel de werkplaatsen in Den Haag en Bodegraven runnen,

tuft Woudenberg met zijn mobiele 'werkplaats' door het land, op weg naar zijn klanten. En worden de noodzakelijke onderhoudswerkzaamheden van het meubilair aan huis verricht. Meubels worden vakkundig in de boenwas gezet, bijgekleurd en gepolitoerd, lades van kasten worden weer lopend gemaakt, ontbrekend of loszittend finer wordt gerestaureerd, krassen en vlekken worden verwijderd en deuren en sloten worden weer hersteld. Op zoek worden zelfs de lambriseringen en het trappenhuis onder handen genomen. 'Het is voor ons eigenlijk dé ideale manier van restaureren waarbij vervolgschade door risicovol transport wordt voorkomen', legt Woudenberg uit.

vriezer in

Zo nodig nog kwetsbaarder is het transport van kroonluchters. Gijs van den Tempel slaakt nog maar eens een wanhopige zucht als hij een prachtige Luikse kristalluchter, die net binnen is gebracht voor een opknapbeurt, ontdoet van het houten raamwerk waarin het ter bescherming is opgehangen. 'Kijk', wijst Van den Tempel op een van de glazen armen, die ergens onder aan een stuk elektrische bedrading bengelt, 'niet goed ingepakt. Dit ornament stak iets uit buiten het geraamte en dan kun je er op wachten dat het afbreekt. Het is zo kwetsbaar. Daarom demonteer ik de kroonluchters eigenlijk het liefst ter plekke voor ik ze naar de werkplaats vervoer. Dat had ik ook aangegeven maar dat is waarschijnlijk niet goed doorgekomen.'

Woudenberg restaureert antiek meubilair.

WANDAPPLIQUES

De kroonluchter is afkomstig van Landgoed Beeckestein in Velsen-Zuid en zal worden hergebruikt in Paviljoen Welgelegen in Haarlem, huisvesting van Provinciale Staten van Noord-Holland. Dat wordt op dit moment gerenoveerd. In zijn rommelige, maar gezellig ingerichte atelier aan de Tweede Weteringdwarsstraat in hartje Amsterdam hangen de kroonluchters dicht naast elkaar aan het plafond. Van 17de eeuwse kaarsenkronen en 19de eeuwse Empire discusskronen tot aan een prachtige set van twee Art Deco wandappliques afkomstig uit een Amsterdams grachtenpand. 'Voor een schijntje op de kop getikt', knip-

oogt Van den Tempel betekenisvol. Want behalve restaurateur en verkoper van kroonluchters is hij ook een verwoed verzamelaar en schuimt regelmatig rommelmarkten en antiekbeurzen af op zoek naar mooie exemplaren. Of hij ooit nog tijd zal kunnen vrijmaken om ze op te knappen is nog maar de vraag, want het reguliere werk vergt nu nog al zijn tijd. Hoewel de zaken wel iets minder gaan dan hij gewend was, voegt Van den Tempel er onmiddellijk aan toe, want de internationale kredietcrisis heeft ook de conjunctuurgevoelige wereld van de restauratie niet onberoerd gelaten. De opdrachtenportefeuille is wat minder gevuld dan vroeger maar reden tot paniek is er

nog niet. Over de vraag wat hij nu van plan is met die Luikse kroonluchter uit Beeckestein hoeft Van den Tempel niet lang na te denken. Net zoals alle kronen die na een paar honderd jaar voor het eerst van het plafond worden gehaald zal ook deze in zijn totaal gedemonteerd worden. Dat gaat strengetje voor strengetje, waarbij de kristallen met afwas-middel worden schoongemaakt, opnieuw worden geformeerd en opgehangen aan gepatineerd bronsdraad. 'Alleen de kristallen mogen schitteren, het ophangstelsel natuurlijk niet', zo verklaart Van den Tempel de doffe kleur van het bronsdraad. Tot slot wordt de weer als fonkelnieuw opgepoetste lichter in

een flink warme ruimte opgehangen zodat alles goed kan drogen.

INPAKKEN EN VERVOEREN

Van een heel andere orde is het metier van de textielrestauratie. Hier is het op locatie werken volstrekt niet aan de orde, sterker nog, het is juist noodzakelijk dat een wandtapijt naar de werkplaats wordt gebracht om daar de diverse noodzakelijke behandelingen te ondergaan. 'Gelukkig is het transport van een tapijt op zichzelf niet zo'n probleem', zegt Anne Marieke Millenaar, die samen met Sadeh Memarian en Olga van Boetzelaer een grote werkplaats, ICAT Textielrestauratie, op een industrieterrein in de Haarlemmermeer

bestiert. 'Of het zou het vaak onhandig grote formaat moeten zijn, maar verder kun je het goed inpakken en vervoeren'.

Op dit moment wordt er hard gewerkt aan een immens grote wandbespanning en twee 'Tenières', twee wandtapijten met een voorstelling van een boerenfeest, naar schilderijen van de 17de eeuwse schilder David Teniers de Jongere. De drie wandbekledingen zijn afkomstig uit de grote eetzaal van Kasteel de Haar in Haarzuilen, dat rond 1910 door P.J.H. Cuypers in glorieuze middeleeuwse staat werd herbouwd. De schade valt op zich mee – de kleuren zijn gelukkig nog goed omdat ze altijd in het donker hebben gehangen – maar er is al die tijd nooit meer iets aan gedaan en dat is goed te zien. De twee Tenierstapijten zijn oorspronkelijk op houten spieramen gespijkerd met een enorme hoeveelheid spijkertjes die in de loop van de jaren zijn gaan roesten. Die zijn er een voor een uitgehaald, de tapijten zijn opgerold en naar de werkplaats vervoerd. 'En dan gaan ze allereerst

twee weken de vriezer in', legt Millenaar uit, 'bij een temperatuur van -20 graden Celsius om er zeker van te zijn dat alle tapijtkevertjes en motten vernietigd worden'.

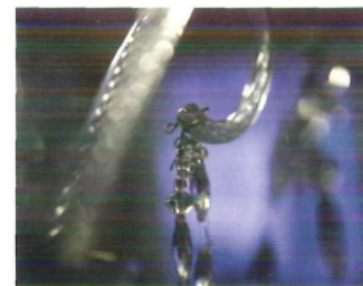
ZEEP

Daarna worden de tapijten gewassen met de sproei extractiemethode waarbij ze vlak op de vloer worden gelegd op een raamwerk van gaas. Een machine spuit vervolgens een kleine hoeveelheid opgeloste zeep over de tapijten dat direct weer wordt weggezogen, met alle viezigheid die zich gedurende die honderd jaar aan de tapijten heeft vastgehecht. Als de tapijten weer schoon zijn wordt er aan de achterzijde een steunvoering gezet, waarbij er met een dunne katoendraad een dicht geweven blokpatroon wordt doorgenaaid. Daarna worden beide uiteinden van een tapijt om een bok bevestigd, zodat het kan worden doorgedraaid en de zwakke plekken kunnen worden behandeld. Hierbij worden de galen, ofwel de kleurovergangen, met de juiste kleur weer dichtgenaaid of vervangen.

Een monnikenwerk, want de twee Teniertapijten zitten letterlijk vol met afzonderlijke kleurvlakken. Tot slot wordt er aan de achterkant een sluitvoering aangebracht als weer-middel tegen stof en vuil, en wordt er rondom klittenband bevestigd om de tapijten straks weer netjes te kunnen ophangen. 'Spijkers worden natuurlijk niet meer gebruikt, die zijn uit den boze, maar er is nog een andere praktische reden waarom we klittenband gebruiken', verduidelijkt Millenaar. 'Bij brand of ander calamiteiten kun je de tapijten met één ruk van de muur trekken en in veiligheid brengen.'

De grote velours wandbespanning met een granaatappelmotief in stemmig rood en goud brengt nog een onverwacht probleem met zich mee waar men niet op had gerekend. Omdat er een grote scheur in de muur zit wordt het ophangen van de vele stukken waaruit het tapijt bestaat nog een heikele klus. Millenaar: 'De kans bestaat dat de maten veranderd zijn en dat de stukken niet meer naadloos als een puzzel in

elkaar passen. Binnenkort gaan we de wandvlakken voorbereiden en de stukken weer ophangen. Uiteindelijk gaat het wel lukken, hoor. We hebben wel voor hetere vuren gestaan.'

Van den Tempel en de kroonluchter uit Beeckesteijn.

